

Lauri Hetemäki

Metsiensuojeluongelma ja ehdotus ratkaisuksi

Kuusamon ”metsäsodan” viimeaikaiset tapahtumat ovat jälleen kerran tuoneet ympäristöasiat tiedotusvälineiden ja metsäsektorin päivän puheenaiheeksi. Tarkastelen tässä metsiensuojelukiistojen taustaa yleisesti ja esitän keskusteltavaksi yhden ratkaisumallin. Pyrkimykseni ei ole esittää mitään valmista patenttiratkaisua, vaan lähinnä nostaa esiin eräs näkökulma jatkokeskustelua varten. Aluksi kertaan tapahtumien taustan lyhyesti ja karrikoidusti, jonka jälkeen pohdin mahdollisuuksia kiistan ratkaisemiseksi. Lopuksi tarkastelen lyhyesti metsiensuojelua globaalista näkökulmasta.

Miksi metsiensuojelu on ongelma?

Metsätalouden ja metsäteollisuuden nykyiseen rakenteeseen, erityisesti Pohjois-Suomessa, ovat keskeisesti vaikuttaneet valtiovallan tekemät päätökset viime vuosikymmenien aikana. Valtion panostukset metsäteollisuuteen ja metsätalouteen syntyivät sellaisessa arvoilmapiirissä, jossa puuntuotannon katsottiin olevan tärkein arvo mitä metsä tuottaa ja jossa ”luonnonarvoja” ei koettu yhtä rajalliseksi kuin tänä päivänä. Viime vuosina puuntuotantotavoitteet ovat joutuneet kilpailemaan yhä enemmän muiden metsään liittyvien arvojen kanssa, eivätkä puuntuotannolliset tukitoimet saa yhteiskunnassa enää samanlaista laajaa hyväksyntää kuin aiemmin. Esimerkiksi Suomen Metsäyhdistyksen Taloustutkimus Oy:llä teettämän haastattelututkimuksen mukaan (vuonna 1994) ”kansalai-

sista runsas kolmannes katsoo, että valtaosa metsistä tulisi säilyttää koskemattomana alkuperäisluontona ja 44 prosenttia haluaa, että vanhojen metsien suojeluun tulisi käyttää nykyistä enemmän veroaroja” (Hänninen 1994, s. 10). Vastaavia tuloksia saatiin toisessa haastattelututkimuksessa, jonka mukaan mm. kansalaisista 46 prosenttia halusi lisätä suojeltujen metsien määrää ja 40 prosenttia piti nykyisiä suojelualueita riittävinä (Kangas ja Niemeläinen 1995, tutkittu satunnaisotos käsitti

Metsien suojelu maksaa.

Kenen pitäisi kantaa kustannukset? Millä perusteella? Kirjoittaja esittää harkittavaksi metsiensuojelurahastoa, johon osallistuisivat niin metsäteollisuus, metsänomistajat kuin valtiokin.

1 347 hyväksyttyä vastausta). Tutkimuksen mukaan 74 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että nykyistä suurempi osuus verotuloista tulisi käyttää luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.

Metsänomistajalla on perinteisesti ollut oikeus puuntuotannon harjoittamiseen (yksityismetsälain ja Tapion suositusten puitteissa), jota muut kansalaiset eivät saa estää. Jokamiehenoikeus ei aseta (eivätkä muutkaan oikeudet) metsänomistajalle velvollisuuksia monimuotoisen metsäluonnon säilyttämiseksi. Koska oikeudet ja velvollisuudet heijastavat periaatteessa demokraattisen yhteiskunnan enemmistön vallitsevia arvoja, ne eivät voi olla absoluuttisia, vaan mukautuvia. Metsien suojelu voidaan nähdä osana prosessia, jossa edellä mainittuja oikeuksia tai niihin liittyviä toimintavapauksia ollaan eräiltä osin muuttamassa ja siirtämässä niiden aiemmilta omistajilta metsien suojeluarvoja korostaville kansalaisille (valtiolle). Varsin

luonnollista on, että tällaisessa muutosvaiheessa esiin nousevat ristiriidat kärjistyvät ja taistelu julkisen mielipiteen (median) tuesta kiihtyy. Metsäaktivistien suora toiminta nojaa oletukseen siitä, että heidän toimintansa tavoitteille on olemassa laajempaa kannatusta yhteiskunnassa, kun taas metsänomistajat pitävät kiinni yhteiskunnan heille suomista oikeuksista. Kuusamon metsäsota kertoo siitä, että näiden tavoitteiden ja oikeuksien ristiriita voi aiheuttaa vaikeita ja tuskallisia ongelmia.

Tämän hetken metsäkiistoihin liittyvä tärkeä ja vaikea kysymys on, *kuka maksaa* metsänomistajien toimintavapauksien kaventumisesta tai metsäalueiden suojelusta aiheutuvat kustannukset. Kysymyksen tekee erityisen hankalaksi se, että puuntuotannolliset arvot näyttäisivät liittyvän ns. *yksityishyödykkeisiin* ja suojeluarvot taas *julkishyödykkeisiin*. Ensin mainitut hyödykkeet ovat sellaisia, joiden hyödyt ovat selvästi yksilöitävissä, mutta haitat eli ulkoisvaikutukset (kuten metsien suojeluarvojen vähentyminen) ei välttämättä ole yksilöitävissä. Julkishyödykkeiden kohdalla sekä haittojen että hyötyjen yksilöiminen on hankalaa tai jopa mahdotonta. Esimerkiksi motti halkoja tien vieressä tai paperirulla tehtaassa on jonkun yksityisomaisuutta ja siten niistä koituvat hyödyt selvästi yksilöitäviä. Toisaalta valkoselkätikka ei ole kenenkään omaisuutta ja sen olemassaolosta koituvia hyötyjä, tai sukupuuttoon kuolemista koituvia haittoja, on vaikea yksilöidä.

Jos metsien suojelutoimenpiteistä hyötyvä taho olisi helposti yksilöitävissä, voitaisiin ajatella heidän olevan velvollisia maksamaan suojelun kustannukset. Toisaalta ”aiheuttaja maksaa” periaatteen perusteella voitaisiin taas edellyttää, että puukauppaa harjoittavat metsänomistajat ovat velvollisia korvaamaan suojelun kustannukset. Siten ensin mainitussa vaihtoehdossa maksumieheksi joutuisivat ne, joiden arvot ovat muuttuneet, ja jälkimmäisessä ne (esim. ”aarnimetsästä” puuta myyvät), joiden arvot eivät ole muuttuneet.

Metsiensuojelurahasto ratkaisuksi?

Siirryttäessä miettimään ratkaisumallia metsien suojelukiistoissa, lienee hyödyllistä asettaa eräitä reunaehtoja. Vaikka ne eivät olekaan kaikkien tahojen

yksimielisesti hyväksymiä, oletan niillä olevan laajaa kannatusta.

1. ”Luonnonarvoiltaan” tärkeiksi määriteltyjen metsien suojelupäätöksiä tullaan tekemään jatkossa. Vaikka talousmetsissä voidaan tietyssä määrin toteuttaa samanaikaisesti suojelu- ja puuntuotantotavoitteita tarvitaan myös niitä täydentämään kokonaan puuntuotannon ulkopuolella olevia suojelualueita.
2. Yleinen kansalaismielipide ei *vaadi* yksityisiä metsänomistajia suojelupäätösten *ainoiksi* maksumieheiksi.
3. Nykyisessä taloudellisessa ja poliittisessa tilanteessa valtio ei pysty *yksin* lunastamaan kaikkia mahdollisia suojelumetsiä. Valtiovalta ei voi käyttää metsien suojeluun merkittäviä summia, koska ne väistämättä katsottaisiin vaihtoehtoisiksi esim. työttömyyden vähentämiselle.
4. Julkinen valta tulee laatimaan suojelukysymyksiä varten selvät yleiset säännöt ja toimintatavat.

Olettaen edellä mainitut reunaehdot hyväksytyiksi, tarkastelen seuraavaksi olisiko edellytyksiä ratkaista metsien suojeluongelmia yleisesti perustamalla ns. *metsiensuojelurahasto*. Tällaisen rahaston tarkoituksena olisi hankkia varat suojelualueiden perustamista varten ja jakaa niistä koituvat suuret taloudelliset kustannukset eri osapuolien kesken. Tämmäntyyppisiä rahastoja on käytetty mm. Yhdysvalloissa saastuneiden alueiden puhdistukseen. Käytössä on ollut erityyppisiä rahastomuotoja, jotka eroavat toisistaan maksujen keräämisen, tarkoituksen ja hallinnoinnin osalta (esim. Superfund, Escrow Fund, Pooled Fund). Myös Ruotsissa on pohdittu metsiensuojelurahaston (skogsnaturvårdsfond) käyttöä metsien suojeluun (Hultkranz 1993).

Metsiensuojelurahaston varat tulisi kerätä metsäteollisuudelta, metsänomistajilta ja valtiolta. Perustelen seuraavassa miksi kaikkien näiden osapuolten tulisi olla mukana tällaisessa rahastossa.

Metsäteollisuus

Metsäteollisuus on ainakin tähän asti valinnut yksityismetsien suojeluasiassa passiivisen sivustakatsijan roolin. Se näyttää ajattelevan, että sillä ei ole oikeutta ja sen ei tulekaan puuttua kiistaan, jossa

kysymys on yksityisten metsäomistajien ja julkisen vallan välisestä ongelmasta. Toisaalta sekä metsäteollisuuden että metsänomistajien järjestön piirissä lienee joukko niitä, jotka ajattelevat että maamme metsäasiat on hoidettu jo niin paljon paremmin kuin muissa maissa, ja ettei ole perusteltua vaatia enää uusia suojelutoimenpiteitä. Erityisesti ärtymistä ovat aiheuttaneet erilaiset eurooppalaiset ympäristöjärjestöt, jotka vaativat vanhojen metsiemme suojelua. On koettu loukkaavaksi se, että henkilöt ja tahot, jotka eivät ehkä tiedä metsistämme tuon taivaallista, neuvovat meitä metsiemme käytössä. Kun tällaisia neuvoja kuullaan nimenomaan sellaisista maista, joissa omat luonnonmetsät on tuhottu, niin millä oikeudella he vaativat suojelupäätöksiä meillä.

En lähde tarkemmin pohtimaan edellä esitettyjen argumenttien oikeudellisuutta, koska mielestäni kielteinen tai myönteinen vastaus niihin ei ratkaise varsinaista ongelmaa. Olkoonkin että ympäristöasioissa tosiasiat eivät aina ole vaatimusten perustana, kysyntää markkinoilla on vaikea ohjata jos on askeleen perässä, vaikka olisikin oikeassa. Sen sijaan, että metsäteollisuus reagoi passiivisesti maailmanmarkkinoiden kysyntää ennakoivien ja ohjaavien järjestöjen (ja asiakkaiden) vaatimuksiin, voisi se yrittää kääntää nämä vaatimukset kilpailuvaltiksi. Tässä asiassa metsäteollisuus voisi hyödyntää omia kokemuksiaan vesiensuojelusta. Aikanaan kun jätevesiasiat olivat metsäsektorin ympäristöasioiden ykköshuolenaihe, metsäteollisuus suhtautui päästörajoituksiin kielteisesti. Jätevesilupaehtoja pidettiin ikäänkuin vihollisina, jotka tuhoaisivat teollisuuden kilpailukyvyyn ja toimintaedellytykset Suomessa. Mutta kun asetetut luparajat alittuivat ripeän teknisen kehityksen myötä, ja päätöt olivat kilpailijoita pienemmät, vesiensuojelu muuttuikin hyväksyttäväksi ja jopa markkinointivaltiksi.

Ottamalla aggressiivisen ympäristöstrategian ja olemalla näkyvästi mukana myös metsiensuojelutoimenpiteissä, metsäteollisuus voisi parantaa julkista kuvaansa. Käsittääkseni myöskään metsäteollisuuden kokemukset strategiasta, jossa passiivisesti mukaudutaan markkinoilta kulloinkin tuleviin vaatimuksiin, eivät ole rohkaisevia. Niinpä esim. PlusMetsä-kampanjalla on pyritty eroon passiivisesta strategiasta, mutta tällaisen kampanjan onnis-

tumisen edellytys on viimekädessä tehdyt toimenpiteet, eikä pelkkä informaation lisääminen.

Saattaa olla, että metsäteollisuutemme tulevaisuuden kannalta on väistämättä valittava strategia, joka perustuu ”aggressiiviseen ympäristöjohtajuus- asemaan” Keski-Euroopan ympäristönäkökohtia arvostavilla markkinoilla (ks. Hernesniemi ym. 1995 ja Pulkkinen 1995). Toiminnan lähtökohtana on näkemys siitä, että ympäristöystävällisyys on keskeinen tekijä tulevaisuuden markkinoilla, ja tämän oletuksen mukaisesti toimitaan johdonmukaisesti kehittämällä koko tuotantoprosessia ja ulkoista kuvaa. Metsäteollisuuden kohdalla devalvaatioiden ja valtion subventioiden tuomat kilpailuedut ovat poistumassa, eikä kustannuskilpailukykykään ole enää yksistään taie menestykselle, ainakaan pitkällä aikavälillä. Tällöin erikoistuminen ympäristöystävällisiin tuotantoprosesseihin ja ympäristöystävällisen imagon omaksuminen voi olla tapa erottua markkinoilla, jonka myös kuluttajat palkitsevat. Vuosikymmenen kokemukset, lamavuodet ja tulevaisuuden kehityssennusteet näyttäisivät osoittavan, että ympäristöasioiden merkitys ei ole ohimenevä muoti-ilmiö (Hernesniemi ym. 1995).

Osana edellä kuvattua strategiaa voisi olla osallistuminen metsiensuojelurahastoon. Yritykset voisivat esim. markkinointityössään, ekomerkeissä ja ympäristöauditoinneissa osoittaa, että ne ovat osallistuneet X markkaa suuruisella rahamäärällä vanhojen aarniometsien suojeluun; tai amerikkalaisten metsäyhtiöiden tapaan esitellä ”nimikkoaarniometsiään” (huomautettakoon, että metsäteollisuudella on omissa metsissään jo jonkin verran suojelualueita). Sen sijaan, että yritys ostaisi punaisella aarniometsä-leimalla maalattuja puita, se voisi esitellä punaisella maalilla maalattuja tienviittoja, jotka ohjaisivat ulkomaisia toimittajia vierailulle yrityksen omaan aarniometsään.

Osallistuminen metsiensuojelurahastoon on metsäteollisuuden oman edun mukaista, mutta sille löytyy myös oikeudenmukaisuus- tai ”aiheuttaja maksaa” -perusteita. ”Aarniometsä”, tai ”vanha” metsä ei ole sellaista aina ollut, vaan on syntynyt ajan kuluessa. Siten periaatteessa kaikki metsämaat ovat mahdollisia tulevaisuuden arvokkaita aarniometsiä. Metsäteollisuus on puuvarojemme suurin käyttäjä ja sitä kautta aiheuttaa yhteiskunnalle paitsi hyvinvoinnin lisäämistä, myös sen vähenemistä.

Ikimetsää Seitsemisen kansallispuistossa. Kuva METLA/Erkki Oksanen.

Kuluneella iskulauseella ”Suomi elää metsästä” on siis toisin sanoen kaksi puolta. Metsäteollisuus on merkittävä vientitulojen, työpaikkojen sekä talouden kerrannaisvaikutteiden lähde ja siten elannon edellytys monille. Mutta sen puunkäyttö myös vähentää mahdollisuuksia metsien muiden kuin puuntuotannollisten arvojen käyttöön. Kuten alussa totesin, yhä suuremmalle osalle kansalaisista näillä muilla arvoilla on myös yhä suurempi merkitys hyvinvoinnissa. Siksi metsäteollisuuden voidaan katsoa olevan velvollisen osallistumaan myös metsien suojelutoimenpiteisiin.

Metsänomistajat

Miksi puukauppaa harjoittavien metsänomistajien tulisi sitten osallistua metsiensuojelurahastoon? Raakapuun kysyntä on johdettua kysyntää eli sen mukaan kuinka hyvin suomalainen paperi ja puuta-

vara menestyy, metsänomistajan kukkaron paino muuttuu. Vaatimukset metsiemme suojeluun ovat tulleet voimakkaana esiin nimenomaan metsätuotteidemme päämarkkina-alueilta. Metsänomistajat ovat sen tuotantoketjun alkupää ja erottamaton osa sitä, jonka loppupäässä on yhä vihreämpi kuluttaja. Tai muodikkaasti ilmaisten, metsänomistajat ovat osa suomalaista metsäklusteria tai verkostoa, jonka eri osien toiminta vaikuttaa koko klusterin menestykseen. Tästä johtuen on perusteltua, että myös ne metsänomistajat, jotka haluavat harjoittaa puutuotannollista metsätaloutta kantavat kortensa kekoon. Se on heidän oman etunsa mukaista pitkällä aikavälillä.

Samalla perusteella kuin metsäteollisuus, myös metsänomistajien voidaan ajatella olevan oikeudenmukaisuus (aiheuttaja maksaa) näkökohtien perusteella velvollisia osallistumaan suojelutoimenpiteiden rahoitukseen.

Todettakoon lopuksi, että olemalla aktiivisia met-

siensuojeluasioissa metsänomistajat ja metsäteollisuus pystyvät myös varmasti saamaan paremman neuvotteluasetelman kierrätyskuidun käyttöä koskevista kysymyksistä.

Valtio

Oletan, että yhteiskunnan arvojen muutokset ovat metsien suojelun lisäämisen kannalla. Eli yhä suurempi osa kansalaisista kannattaa metsien suojelua ja tällaisista toimenpiteistä seuraa näiden kansalaisten hyvinvoinnin lisääntyminen. Tällöin olisi perusteltua, että myös valtiovalta ja siis metsä- ja puutaloudesta suoraan riippumattomat kansalaiset osallistuisivat suojeluhankkeiden rahoitukseen. Yhteiskunnan arvojen muutos suojeluyönteisemmäksi takaisi, että valtiovaltan olisi myös poliittisesti mahdollista sitoutua metsiensuojelurahastoon.

Edellä esitettyjen hyöty- ja oikeudenmukaisuusnäkökohtien lisäksi voidaan myös poliittisten syiden perusteella nähdä järkeväksi kaikkien edellä mainittujen osapuolien osallistuminen rahastoon, sillä kaikkien osapuolien mukanaolo metsiensuojelurahastossa tekisi sen perustamisen myös poliittisesti hyväksyttävämmäksi.

Miten metsiensuojelurahasto toimisi?

Miten paljon metsiensuojelu maksaisi ja kuinka suuri olisi eri osapuolien osuus siitä ja miten varat kerättäisiin?

Rahaston suuruus riippuu metsien suojelutavoitteiden laajuudesta ja niiden kustannuksista. Erään arvion mukaan Suomessa on metsämaasta suojeltu 2,6 prosenttia ja kokonaismetsäalasta (metsä- ja kitumaan summa) n. 5 prosenttia (Palo 1995). Ympäristöministeriö on asettanut suojelutavoitteeksi 5 prosenttia metsämaasta ja eräät ympäristöjärjestöt ovat esittäneet 10 prosenttia. Suojelualueiden jakauma maan sisällä poikkeaa merkittävästi; Pohjois-Suomessa kokonaismetsäalasta on suojeltu 10 ja Etelä-Suomessa vain 0,5 prosenttia. Nämä arviot antavat kuvan *mahdollisista* suojelutavoitteista, mutta ei niiden kustannuksista (eikä hyödyistä). Suojelun kustannukset vaihtelevat riippuen mm. siitä missä suojellaan ja milloin suojellaan. Palon

(1995) mukaan suojelun lisääminen etelässä on pohjoista kalliimpaa, koska valtion metsiä on vähän ja metsien arvo on etelässä pohjoista korkeampi. Toisaalta riippuen taloudellisista suhdanteista suojelun kustannukset muuttuvat. Esimerkiksi mitä suurempi on metsäteollisuuden tuotanto, sitä suurempi on raakapuun kysyntä ja korkeampia kantohinnat (ja metsämaan arvo), ja sitä pienempi on metsien käyttö muuhun kuin puuntuotannolliseen toimintaan, ja sitä suurempi on tarve suojeluun. Nämä kaikki seikat nostavat metsiensuojelun kustannuksia.

Edellä sanotun perusteella lienee selvä, että suojelukustannusten määrittäminen on hyvin vaikea tehtävä. Erilaisia laskelmia suojelukustannuksista on esitetty, mutta vielä ei ole käytettävissä koko maata koskevia systemaattisia lukuja suojelukustannuksista. Tämän vuoksi ei ehdotetun metsiensuojelurahaston suuruutta voida tässä vaiheessa myöskään määrittää kustannusten avulla. Todettakoon myös, että metsiensuojelurahaston suuruuteen vaikuttavat varsinaisten metsien suojelukustannuksien lisäksi monet muut asiat, kuten esim. kuinka monelle vuodelle kustannukset jakautuvat. Toisaalta tarve rahaston ylläpitoon saattaa loppua, jos katsotaan, että ei ole enää lisäsuojelutarpeita.

Jotta metsiensuojelurahaston suuruudesta saataisiin kuitenkin jokin käsitys, voidaan asiaa lähestyä tarkastelemalla sitä, kuinka paljon kunkin osapuolen tulisi metsiensuojelurahastoon maksaa. Tämä ei ole helppo kysymys ja vaatisi tarkan analyysin, jota tässä ei edes yritetä. Jatkokeskustelun virikkeeksi esitän kuitenkin *yksinkertaisen esimerkkilaskelman*. Laskelman perusteet ovat siten myös esimerkinomaisia eivätkä perustu mihinkään formaaliin analyysiin.

Valtion budjetti vuonna 1993 oli n. 188 mrd markkaa, metsäteollisuuden liikevaihto n. 60 mrd markkaa ja yksityisten metsänomistajien (pois luettuna valtio ja metsäteollisuus) bruttokantorahatut n. 4 mrd mk. Oletetaan esimerkiksi että rahaston muodostamisen periaate olisi seuraavanlainen: metsäteollisuus maksaisi 0,5 prosenttia vuotuisesta liikevaihdostaan, metsänomistajat yhden prosentin bruttokantorahatuloistaan, ja valtio osallistuisi osuudella, joka vastaisi nykyisin ympäristön- ja luonnonuojeluun käytettyä osuutta budjetista, eli n. 0,2 prosenttia budjetin loppusummasta (eli tämän

momentin menot lisääntyisivät ko. summalla). Näin muodostetun rahaston alkupääoma olisi vuonna 1994 ollut 720 milj. (300 + 40 + 380) markkaa.

Vaikka metsänomistajien osuus esimerkkilaskelmassa on koko summasta pieni, on heidän osallistumisensa tärkeitä myös poliittisista syistä. Valtion osuuden määrittäminen on erityisen hankala kysymys. Periaatteessa sen tulisi olla suhteessa siihen hyvinvoinnin lisäykseen, jota kansalaiset kokevat suojelutoimenpiteiden seurauksena. Esimerkkilaskelmassa on valittu perustaksi valtion ympäristö- ja luonnonsuojeluun käyttämät menot vain vertailukohdaksi ja suuruusluokan määrittämiseksi.

Miten rahaston varat kerättäisiin? Tätä pohtiesamme törmäämme jälleen kerran vaikeisiin asioihin, joita tässä ei ole mahdollisuutta tarkemmin selvittää. Mainitsen kuitenkin erään tärkeän näkökohdan. Riippuen valitusta varojen keräystavasta tulee rahastolla olemaan myös erilaisia resurssien (puun/metsien) käyttöä ohjaavia vaikutuksia (ks. Hultkranz 1993). Jos esimerkiksi metsäteollisuus joutuisi maksamaan jokaisesta käyttämästään puusta tietyn osuuden rahastoon, kannustaisi tämä yrityksiä siirtymään puuta säästäviin tuotantoprosesseihin (esim. sellu → mekaaninen massa) ja siten metsien suojelun kannalta toivottavaan lopputulokseen. Tällä varojen keräysmuodolla olisi kuitenkin myös kielteisiä vaikutuksia mahdollisiin muihin tavoitteisiin (mm. energian säästöön, kotimaisen raaka-aineen käyttöön, jne.). Toisaalta mikäli varat kerättäisiin osuutena metsäteollisuuden liikevaihdosta vaikutukset olisivat erilaiset; yritys ei pystyisi puunkäyttöllään vaikuttamaan maksettavan summan suuruuteen. Tämä esimerkki kertoo kuinka monisyisestä ongelmasta on kysymys (ongelmaa on tarkemmin käsitellyt Hultkranz 1993).

Edellä sanotusta huolimatta olisi hyödyllistä miettiä voisiko metsäteollisuuden osalta varat kerätä tiettyinä osuuksina yrityksen liikevaihdosta tai puunostoista. Kerätyt varat korvamerkittäisiin myöhemmin määriteltävien suojelualueiden perustamista varten. Vastaavasti metsänomistajien osalta maksu saattaisi tapahtua tiettyinä osuutena puunmyyntituloista. Hyvä puoli näissä rahoitusmuodoissa olisi se, että metsäteollisuuden ja metsänomistajien osuudet metsiensuojelurahastosta olisivat suhteessa niiden puun käyttöön ja taloudellisiin suhdanteisiin.

Valtion osuus rahastosta osoitettaisiin puolestaan budjetin kautta. Merkitsisikö tämä nykyisten menoluokkien, kuten esim. metsänparannusvarojen (265 milj. mk, 1995) ja suoran yritystuen (KTM:n hallinnonalan yritystuet 4,8 mrd. mk, 1995) leikkauksia, vai osoitettaisiinko tarkoitusta varten uusia budjetin ulkopuolisia varoja on poliittinen kysymys. Ensin mainitussa tapauksessa metsänomistajat ja metsäteollisuus saattaisivat joutua rahaston maksumiehiksi myös budjettileikkausten kautta. Mahdollisuutta käyttää Euroopan Unionin (mm. Life-rahaston) varoja metsiensuojelurahastoon olisi tietenkin myös selvítettävä. Rahaston ja suojelumetsien hallinnointivastuu lankeaisi luontevimmin valtiolle.

Kuten edellä todettiin metsiensuojelurahaston käytännön toteuttamistavasta riippuen seuraa erilaisia ongelmia. Näiden toteuttamistapoihin liittyvien ongelmien lisäksi rahastoon liittyy kuitenkin myös periaatteellisempia ongelmia, joista tässä yhteydessä mainitaan vain muutama. Metsäteollisuuden, metsänomistajien ja valtion varoja saatetaan käyttää tarkoitukseen (metsien suojelu), joka ei ehkä olekaan yhteiskunnan kannalta kaikkein tärkein (ympäristö) ongelma. Metsiensuojelurahasto lisäisi myös metsäteollisuuden halukkuutta siirtää toimintaansa niihin maihin, joissa vastaava järjestelmä ei olisi. Samoin metsänomistajien halukkuus tarjota puuta maihin, joissa ko. järjestelmää ei ole, lisääntyisi. Lopuksi muistutettakoon, että metsiensuojeluun voi olla *osittain* löydettävissä myös halvempia keinoja kuin suojelualueiden perustaminen, kuten esim. mahdollisuudet turvata talousmetsissä yhtäaikaisesti puuntuotanto- ja suojelutavoitteita.

Ilmeistä kuitenkin on, että metsien suojelualueita tullaan lisäämään ja että metsien suojelusta aiheutuvat suuret kustannukset on jollakin tavalla jaettava. Kaikista ongelmistaan huolimatta, metsänsuojelurahasto saattaisi olla poliittisesti ja taloudellisesti kaikkein tehokkain tapa jakaa suojelusta aiheutuvat kustannukset.

Globaali näkökulma

Lopuksi lienee paikallaan esittää muutama huomio metsiensuojelupäätöksien globaaleista ulottuvuuksista. ”Ajattele globaalisti, toimi paikallisesti”, eli

ajattele ympäristöä globaalista näkökulmasta ja toimi paikallisesti sen suojelussa on tuttu iskulause ympäristönsuojelun saralla. Tämä iskulause ei kuitenkaan välttämättä ole aina mielekäs, ainakaan lyhyellä aikavälillä. Yhdysvaltalainen arvostettu ympäristötutkimuslaitos Resources for the Future teki hiljattain tutkimuksen (Sedjo 1994) siitä, mitä vaikutuksia metsiensuojelun seurauksena asetetuilla hakkuukielloilla Pohjois-Amerikan länsirannikolla oli ympäristön tilaan, kun asiaa katsottiin globaalista perspektiivistä. Koska suojelupäätös vähensi puun tarjontaa länsirannikolla, jouduttiin ennallaan pysynyt puun kysyntä tyydyttämään hankkimalla yhä suurempi osa puusta muilta markkinoilta. Lopputulema on, että hakkuukielto saattaa johtaa ympäristön tilan huononemiseen mm. Aasian ja Etelä-Amerikan maissa ja että näitä vaikutuksia voidaan ympäristön kannalta pitää suurempina haittoina kuin jos hakkuut olisivat jatkuneet entisellään Pohjois-Amerikassa.

Edellä kerrotussa tapauksessa tutkijoiden tarkoituksena ei ollut osoittaa, että hakkuukieltoja ei saisi Pohjois-Amerikassa asettaa, vaan kiinnittää huomiota siihen, että myös metsien suojelussa tarvitaan esim. ilmasto- ja biodiversiteettisopimuksia vastaavia *kansainvälisiä sopimuksia*.

Kiitokset

Kiitän Marjatta Hytöstä, Harri Hännistä, Heikki Pajuojaa, Matti Paloa ja Esa-Jussi Viitalaa hyödyllisistä kommentteista.

Kirjallisuus

- Hernesniemi, H., Lammi, M. & Ylä-Anttila, P. 1995. Kansallinen kilpailukyky ja teollinen tulevaisuus. ETLA, Sarja B105.
- Hultkrantz, L. 1993. Naturvårdsavgift i skogsnäringen? Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för Skogsekonomi, Umeå, Rapport 101.
- Hänninen, H. 1994. Suomalaisten metsäasenteet ja metsätiedot 1994. Suomen Metsäyhdistys Ry.
- Kangas, J. & Niemeläinen, P. 1995. Public opinion on forests and their utilization in Finland. Julkaisematon käsikirjoitus.

Palo, M 1995. Metsä 2100 – metsien suojelu- ja työllisyysohjelma. Esitelmä METLAN työllisyystalkoissa 4.1.1995.

Pulkkinen, L. 1995. Strategiset vaihtoehdot Suomen kemiallisessa metsäteollisuudessa 1995–2000. Paperi ja Puu 1–2.

Sedjo, R.A. 1994. The global environmental effects of local logging cutbacks. Resources for the Future, Resources 117.

VTL **Lauri Hetemäki** työskentelee Metsäntutkimuslaitoksen Helsingin tutkimuskeskuksessa.

